

שיעור י: עדים זוממים והגנב (א)

Session #10: Is The Conspiring Witnesses and the Burglar (part 1)

(1) שמות כא, לז

כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וּטְבָחוֹ אוֹ מִכְרוֹ חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאֶרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:

(2) דברים יט, טו-כא

(טו) לֹא-יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת בְּכָל-חַטָּא אֲשֶׁר יִחַטֵּא עַל-פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל-פִּי שְׁלֹשֶׁה-עֵדִים יָקוּם דָּבָר: (טז) כִּי-יָקוּם עַד-חֲמִשָּׁה בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סֵדָה: (יז) וְעִמְדוּ שְׁנֵי-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בֵּימֵי הָהֵם: (יח) וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עַד-שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו: (יט) וְעִשִּׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲדַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ: (כ) וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא-יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדָבָר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ: (כא) וְלֹא תַחֲזֹם עֵינְךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שֶׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל:

(3) שמות כג: א

לֹא תִשָּׂא שִׁמְעָה שׁוֹא אֶל-תַּשְׁתִּי יָדְךָ עַם-דָּשָׁע לִהְיוֹת עַד חֲמִס:

(4) משנה כתב יד קאופמן מכות א:ו-ח

- (ו) אין העדין נעשין זוממים עד שיזמו את עצמן.
כיצד? אמרו: מעידין אנו את איש פלוני, שהרג את הנפש.
אמרו להן: היאך אתם מעידין? שהרי הנהרג זה או ההורג, היה עמנו אותו היום במקום פלוני, אין אלו זוממים.
אבל, אמרו להן: היאך אתם מעידין, שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני, הרי אלו זוממין, ונהרגין על פיהן.
- (ז) באו אחרים והזימום, באו אחרים והזימום, אפלו מאה, כלם יהרגו.
רבי יהודה אומר: אסטסיס היא זו, אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד.
- (ח) אין העדין הזוממים נהרגין, עד שיגמר הדין.
שהרי הצדוקין אומרים: עד שיהרג, שנאמר: נפש תחת נפש.
אמרו להן חכמים: והלא כבר נאמר: ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים!
ואם כן, למה נאמר נפש תחת נפש?
יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו?
תלמוד לומר נפש תחת נפש, הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין.

(5) פירוש המשנה לרמב"ם מכות א:ד

אמר והנה עד שקר ולא אמר עדות שקר, עד שתהיה העדות על העדים עצמן לא על הדבר שהעידו בו. אבל אם חלקו עליהם בדבר שהעידו בו הרי היא עדות מוכחשת ונדחין דברי אלו ואלו וכאלו אין שם עדות כלל. ואמרו ונהרגין על פיהן – כלומר ייהרגו העדים על פי אלו שהזימום ואף על פי שהם תרי ותרי, מפני שהעדות על העדים עצמם ואינה נוגעת לעצם העדות לקיומה או לבטולה, לפי שהם אומרים אין אנו יודעים אם זה הרג כמו שאמרתם או לא הרג ואין אנו אחראים לעדות, אבל מה שאנחנו מעידים הוא שאתם הייתם בעיר פלוני ביום פלוני, ולפיכך מקבלין דבריהם ויהרגו העדים.

(6) משנה כתב יד קאופמן בבא קמא ז:ג

גִּנְבַּעַל פִּי שְׁנַיִם, וְטִבַּח וּמִכָּר עַל פִּיהֶם, נִמְצְאוּ זִמְמִים, מְשַׁלְמִים לוֹ אֶת הַכֹּל.
 גִּנְבַּעַל פִּי שְׁנַיִם, וְטִבַּח וּמִכָּר עַל פִּי שְׁנַיִם אֲחֵרִים, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִמְצְאוּ זִמְמִים,
 הָרִאשׁוֹנִים מְשַׁלְמִים תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְהָאֲחֵרִים מְשַׁלְמִים תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה.
 נִמְצְאוּ הָאֲחֵרִים זִמְמִים, הוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְהֵן מְשַׁלְמִים תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה.
 אֶחָד מִן הָאֲחֵרִים זִמְמִים, בְּטֹלָה עֲדוּת שְׁנִיָּה.
 אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים זִמְמִים, בְּטֹלָה כָּל הָעֲדוּת, שָׁאֵם אֵין גִּנְבָּה, אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה.

(7) תוספתא בבא קמא ז:כ"ב-כג

(כב) שנים מעידין בו שגנב, ושנים מעידין בו שטבח, ומכר, נמצאו זוממין על טביחה, הוא משלם תשלומי כפל, והן משלמין תשלומי ארבעה וחמשה. נמצאו זוממין, הוא פטור, והן משלמין תשלומי כפל. נמצאו זוממין על זה ועל זה, על זה נאמ' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו.
 (כג) [שנים מעידין בו שגנב והן מעידין בו שטבח, ומכר, נמצאו זוממין על הטביח', הוא משלם תשלומי כפל, והן משלמין תשלומי ג'. א"ר יוסי בד"א בזמן שהן שתי עדיו' אבל אינ' אלא עדו' אח', עדו' שבטלה מקצת' בטלה כולה. נמצאו זוממין' על טביח' ומכיר', הו' פטור', והן משלמין' תשלומי כפל. נמצאו זוממין' על זה ועל זה חייבין, על זה ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו].

(8) בבא קמא עב ע"ב - עג ע"א

אֵיתָמַר עַד זִמְמִים אֲבִי אָמַר **לְמַפְרַע הוּא נִפְסָל רָבָא אָמַר מִכָּאן וְלִהְבָּא הוּא נִפְסָל.**
 אֲבִי אָמַר לְמַפְרַע הוּא נִפְסָל

מִהֵּוּא שְׁעֵתָא דְאַסְהִיד הוּא לִיה רָשָׁע וְהַתּוֹרָה אָמְרָה אֶל תִּשָּׁת רָשָׁע עַד.
 רָבָא אָמַר מִכָּאן וְלִהְבָּא הוּא נִפְסָל

עַד זִמְמִים חִידוּשׁ הוּא דְהָא תָּרִי וְתָרִי נִינְהוּ
 מֵאִי חֲזִית דְּצִיית לְהִנִּי צִיית לְהִנִּי.

הִלְכָּד אֵין לָךְ בּוֹ אֶלָּא מְשַׁעַת חִידוּשׁ וְאֵילָךְ.

אֵיכָּא דְאָמְרִי רָבָא נָמִי כְּאֲבִי סְבִירָא לִיה דְּאָמַר לְמַפְרַע הוּא נִפְסָל וְהָכָא הֵינּוּ טַעְמִיה דְּרָבָא
 מְשׁוּם פְּסִידָא דְלִקְוֹחוֹת.

מֵאִי בִּינִיָּהוּ

דְּאַסְהִידוּ בֵּיה תָּרִי לְחַד וְתָרִי לְחַד

אֵי נָמִי דְּפִסְלִינְהוּ בְּגִזְלָנוּתָא.

לְהָךְ לִישְׁנָא דְאָמְרַת מְשׁוּם חִידוּשׁ לִיכָּא

לְהָךְ לִישְׁנָא דְאָמְרַת מְשׁוּם פְּסִידָא דְלִקְוֹחוֹת אֵיכָּא.

אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה מְדַפְתִּי עַבְד רַב פָּפָא עוֹבְדָא כְּוֹתִיָּה דְרָבָא רַב אָשִׁי אָמַר הִלְכָּתָא

כְּוֹתִיָּה דְאָבִי

וְהִלְכָּתָא כְּוֹתִיָּה דְאָבִי בִיעַ"ל קג"ס.

תָּנִן **גִּנְבַּעַל פִּי שְׁנַיִם וְטִבַּח וּמִכָּר עַל פִּיהֶם וְנִמְצְאוּ זִמְמִין מְשַׁלְמִין אֶת הַכֹּל.**

מֵאִי לָאוּ שְׁהֵעִידוּ עַל הַגְּנִיבָה וְחִזְרוּ וְהֵעִידוּ עַל הַטְּבִיחָה

וְהוֹזְמוּ עַל הַגְּנִיבָה וְחִזְרוּ וְהוֹזְמוּ עַל הַטְּבִיחָה.

וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ לְמַפְרַע הוּא נִפְסָל

הֵנִי כִּיּוֹן דְּאֵיתְּמוּ לְהוּ אֲגִנְיָה

אֵיגִלְאִי מִלְתָּא לְמַפְרַע דְּכִי אָסְהִדוּ אֲטְבִיחָה פְּסוּלִין הוּוּ

אֲמַאי מְשַׁלְמִין אֲטְבִיחָה.

אָמְרִי הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ כְּגוֹן שְׁהוֹזְמוּ עַל הַטְּבִיחָה תְּחִילָה.

אָמְרִי סוּף סוּף כִּי הָדָרִי מִיתְּזָמִי אֲגִנְיָה

אֵיגִלְאִי מִלְתָּא דְּכִי אָסְהִדוּ אֲטְבִיחָה פְּסוּלִין הוּוּ

אֲמַאי מְשַׁלְמִי אֲטְבִיחָה.

וְהִלְכָּתָא שְׁהֵעִידוּ בְּבֵת אַחַת וְהוֹזְמוּ.

(9) ירושלמי מכות א:ד

הלכה: אין העדים הזוממין. אמר רבי זעירה. הדיא אמרה. עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל. פתר לה בהתרייה. ותני כן. אמר רבי יוסי. במה דברים אמורים. בשתי כיתי עידיות ובשתי התריות. אבל בעדות אחת ובהתרייה אחת כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מהו כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב את השור באחד בניסן וטבח ומכר בחמשה בניסן והוזמו באחד עשר בניסן. כל עדות שהעידו מב' בניסן עד חמשה בניסן למפרע הרי אילו פסולין. אמר רבי בא בר ממל. תיפתר במעידין עליו בכרך אחד ולית שמע מינה כלום. ותני כן. היו הן הראשונים והן האחרונים. הוזמו בראשונה אין בכך כלום. בשנייה הרי היא לו עדות אחת. בשלישית הרי היא לו כשתי עדות. והיכי. אמר במעידין עליו בכרך אחד לית שמע מינה כלום. לא אתיין אלא על ידי עדות סגין. אמר רבי זעירה. הדיא אמרה. עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל.

(10) רמב"ם הלכות עדות י"ח:א-ד

(א) מי שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר, זה הוא הנקרא עד זומם, ומצות עשה לעשות לו כמו שרצה לעשות בעדותו. אם בעבירה שחייבין עליה סקילה העידו, והוזמו, נסקלין כולן, ואם שריפה, נשרפין, וכן שאר המיתות:

ואם העידו במלקות, לוקה כל אחד מהן כשאר מחויבי מלקות, אומדין כוחו ומכין אותו. ואם העידו לחייבו ממון, משלשין הממון ביניהן לפי מנין העדים, כל אחד ואחד חלק המגיע לו. ואינו לוקין במקום תשלומין:

(ב) במה דברים אמורים, בעדים שהוזמו, אבל שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו, אין כאן עדות, ואין עונשין את אחת מהן, לפי שאין אנו יודעין מי היא הכת השקרנית:

ומה בין הכחשה להזמה, ההכחשה בעדות עצמה, זאת אומרת היה הדבר הזה, וזאת אומרת לא היה, או יבוא מכלל דבריה שלא היה, וההזמה בעדים עצמן, ואלו העדים שהזימום אינם יודעין אם נהיה הדבר או לא נהיה:

כיצד, עדים שבאו ואמרו, ראינו זה שהרג את זה, או לזה מזה, ביום פלוני במקום פלוני, ואחר שהעידו ונבדקו באו שנים עדים אחרים ואמרו, ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום, ולא היו דברים מעולם, לא זה הרג את זה, ולא זה הלוח את זה, הרי זו הכחשה:

וכן אם אמרו להם, היאך אתם מעידין כך, וזה ההורג או הנהרג או הלוח או המלוח היו עמנו ביום זה במדינה אחרת, הרי זו עדות מוכחשת, שזה כמי שאמר, לא הרג זה את זה, ולא זה הלוח זה, שהרי עמנו היה ולא נהיה דבר זה. וכן כל כיוצא בדברים אלו:

אבל אם אמרו להם, אנו אין אנו יודעים אם זה הרג זה ביום זה בירושלים, כמו שאתם אומרים, או לא הרגו, ואנו מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל, הרי אלו זוממין, ונהרגין או משלמין, הואיל והעדים שהזימו אותם לא השיגו על עצמה של עדות כלל אם היא אמת או

שקר.

(ג) וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים על העדים הראשונים, גזירת הכתוב היא:

אפילו היו העדים הראשונים מאה, ובאו שנים והזימום, ואמרו להם, אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם במקום פלוני, הרי אלו נענשין על פיהן, שהשנים כמאה ומאה כשנים. וכן בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב, אלא דוחין את שתיהן:

(ד) עדים זוממין אינן צריכין התראה. ועדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו, הרי אלו נהרגין או לוקין או משלמין, מפני שההכחשה תחילת הזמה היא, אלא שעדיין לא נגמרה:

(11) ר' חננאל בבא קמא ע"ב

איתמר: עד זומם, אביי אמ' למפרע הוא נפסל. מההיא שעתא דאשהיד הוה ליה רשע, והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע, אל תשת רשע עד – פיר': כגון ראובן שהוצא שטר על שמע' בניסן שנת תשצ"ח שלוה ממנו כך וכך ממון, וזמן השטר באחד בניסן שנת תשצ"ז בירושלם, ועדיו לוי ויהודה. ובא לוי ויהודה בניסן שנת תשצ"ח והעידו בבית דין על כתב ידם, ונתקיים השטר ונתחייב שמע' לפרעו. והלך שמע' והביא עדים באלול שנת תשצ"ח, והעידו כי לוי ויהודה הללו היו עמנו בבבל באחד בניסן שנת תשצ"ז ונעשו זוממין. כל עדות שהעידו משעה שנתקיימה עדותן בבית דין, והוא אחד בניסן שנת תשצ"ח, מאותו היום ולהלן עדותן בטילה. ואי איפשר לומ' מאחד בניסן שנת תשצ"ז, שיתכן היום שהוציאו בבית דין והוא יום אחד בניסן שנת תשצ"ח, בו ביום נכתב ונחתם ומקודם לכן כשרין היו, ולא מפסדינן לכל מה שהעידו להן מאחד בניסן שנת תשצ"ז עד יום אחד בניסן שנת תשצ"ח מספק. וכן לכל שטר, וכן לכל עדות על פה לא פסלינן ליה אלא מעת שנתגלה עדותו בבית דין. רבא אמ' מיכן ולהבא מאלול שנת תשצ"ח, הוא נפסל – דהא אלו שבאו והזימום תרי ניהו והללו מכחישינן אותן, והיה מן הדין שלא לפסלם מאחר שלא נתברר האמת עם מי מהם, אלא חידוש הוא שחידשה תורה להאמין האחרונים ולפסול הראשונים, אין לך בהם אלא משעת חידושם.

וראינו מי שהורה שאין העדים נעשין זוממין אלא עד שיוודו למזימין או ישתקו, שנמצאת שתיקותן הודאתן. וסמכו על זו ששינו, אין העדים נעשין זוממין עד שיזימו את עצמן. ואית עליהו פירכא, שאם כך הוא, שאין העדים נעשין זוממין עד שיוודו כי אמת דברי המזימין או ישתקו כענין הודאה, לא ימצאו זוממי זוממין לעולם. כי מאחר שהודו להן כי אמת אותו היום היו עמהן בבבל, היאך יכולין להביא עדים אחרים להעיד כי באותו היום היו בירושלם? וזה הדבר ברור הוא בדברי רבותינו כי המודה בדבר, עדות שאי אתה יכול להזימה היא. ופירוש משנתנו ששינו עד שיזימו עצמן למעוטי עמנו היה ההורג [או הנהרג, אמרה המשנה כי אינן נעשים] זוממין אלא עד שיזימו את העדים עצמן. כיצד? שיאמרו [לעדים אתם הייתם עמנו באותו יום] במקום פלוני. **תלמוד ארץ ישראל: היו עומדין ומעידין עליו בעשרה [בניסן שגנב שור באחד] בניסן טבח ומכר בעשרה בניסן, הוזמו בט"ו, כל עדות שהעידו מעשרה בניסן עד ט"ו בניסן למפרע הרי אלו פסולות** והיא כאביי, שאמ' למפרע הוא נפסל. והוא סיוע לפירושינו שאין נפסל אלא משעה שנתקיימה עדותן בבית דין.

(12) ר"ף לפי סדר תלמוד בבלי בבא קמא ע"ב ע"א

איתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל רבא אמר מיכן ולהבא הוא נפסל אביי אמר למפרע הוא נפסל מעידנא דאשהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה {שמות כג:א} אל תשת רשע עד פירוש למפרע מעידנא דאשהיד בבי דינא ואיכא מאן דמפרש מזמן שטרא [וליתיה] להאי פירושא משום דלא הוי זומם אלא עד שיוזם בעצמו כדתנן {משנה מכות א:ד} **אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו בעצמן** {כפירוש ר"ח} כגון דאישתכח חתמות ידהו בשטרא דזמניה כתוב בעשרה בניסן שנת כך וכך במקום פלוני ואתו שהדי ואשהידו דההוא יומא הוה הנהו שהדי באתרא רחיקא דלא איפשר למימטי מיניה להך אתרא דאיכתיב ביה ההוא שטרא בחד יומא כגון האי הוא דהוי זומם ואי לא האוי כי האי גוונא לא הוי זומם וכיון דהכין היא מילתא ליכא למימר מזמניה דשטרא [דהא] ההיא שהדוה לא הות בההוא זימנא כלל ואיפשר דההוא יומא דאשהידו בבי דינא ביה ביומא קא חתמי בההוא שטרא. ואם כן היכי מפסדינן לכולהו שטרא דאינשי דאיכתיבו מקמי הכי מספיקא הילכך ליכא למימר דמיפסלא שהדותיהו אלא מעידנא דקא משהדי ביה בבי דינא כגון דאשהידו בבי דינא בעשרה באייר ואיתזימו בעשרה בסיון אביי סבר למפרע הוא נפסל ומעידנא דאשהידו בבי דינא דהוא עשרה באייר הוה ליה רשע וכל שהדותא דאשהיד בבי דינא מעשרה באייר ואילך לא הויא עדות. ורבא סבר מיכן ולהבא הוא נפסל דהוא עידנא דאיתברר לן דזומם הוא והילכתא כאביי.

{ירושלמי בבא קמא ז:ג} והכי אשכחן בירושלמי כגון האי פירוש דפרשינן דגרסינן התם היו עומדין ומעידין עליו בעשרה [בניסן] שגנב שור באחד בניסן וטבח ומכר בעשרה בניסן והוזמו בחמשה עשר בניסן כל עדות שהעידו מעשרה בניסן עד חמשה עשר בניסן למפרע הרי אלו פסולות. אבל ודאי איכא סהדי דידעי הי ניהו יומא דקא חתמי ביה בההוא שטרא פסלינן להו מההוא יומא אי נמי לא ידעי הי ניהו יומא דקא חתמי ביה אבל חזיוה לההוא שטרא דמיחתים וקאי מקמי דאשהידו עליה בבית דין בכמה יומי פסלינן להו מההוא יומא דקא אמרי סהדי חזיניה להאי שטרא בידא דמאריה ביום פלוני דמיחתים וקאי דקימא לן עדים החתומים על השטר [נעשו] כמי שנחקרה עדותן בבית דין הילכך מעידנא דקא חתמי בשטרא הוה להו רשעים והתורה אמרה אל תשת רשע עד ודומיא לעדי רבית דמעידנא דקא חתמי בשטרא דרבית קא עברי על {שמות כב:כד} לא תשימון עליו נשך. ברם צריך את למידע דלא קימא הזמה אשהדי דשטרא אלא עד דאמרי בבית דין בעידן שהדותיהו שטרא דנן בזמניה כתבנוהו ולא איחרנוהו וכתבנוהו ואי לא קא משהדי הכי לא קימא עליה הזמה והווי אינהו כשרין ושטרא כשר {בבלי סנהדרין לב ע"א} דת"ר שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על השטר הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני השטר כשר והעדים כשרים חיישינן שמא איחרו וכתבוהו. וכל הני מילי [דכתבינן] לתרוצי פירושא דרבא ואתא קא כתבינן להו אבל מתניתין ומתניתא כולהו לא איירו בעדים זוממין אלא בעדות על פה אבל בעדות בשטר לא אשכחנן להו ראיא דאיירו בה כלל דמילתא דחיקתא היא כדקא פרשינן הלא תראה שלא פירשוהו בירושלמי אלא בעדות על פה:

(13) ראב"ד בבא קמא ע"ב

איתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל וכו' – פירשה הרב ז"ל בהלכותיו בעדות על פה על דרך הירושלמי. ויפה פירש בה, ואין צריך לדקדק אחריו.

(14) בעל המאור בבלי בבא קמא ע"ג.

{שמעתא דדין עד זומם למפרע ודין הכחשה בעדות של בת אחת} איתמר: עד זומם וכו'. תנן: גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם וכו' מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה – פירוש: כגון שהעידו ביום ראשון שגנב וחזרו והעידו ביום שני שטבח ומכר, ואע"פ שהעידו שביום אחד ובשעה אחת גנב וטבח, מאחר שהם חלקו את עדותן בשני ימים, העידו וחזרו והעידו. והוזמו על הגניבה ביום שלישי וחזרו והוזמו על הטביחה ביום רביעי. ולאו דוקא הוזמו וחזרו והוזמו, אלא לרווחא דמלתא, דאי נמי העיד על הגניבה שהיתה ביום ראשון ועל הטביחה שהיתה ביום שני משכחת לה שהוזמו וחזרו והוזמו, והוא הדין אם העידו שביום אחד ובשעה אחת גנב וטבח, אלא שהם חלקו את עדותן בשני ימים, משכחת לה נמי שהוזמו על זה ועל זה בבת אחת. ואי סלקא דעתך למפרע הוא נפסל משעת העדות, כיון דאיתזמו להו אגנבה איגלי מילתא דכי אסהידו אטביחה פסולין לעדות הוו ולא בני עדות נינהו בההיא שעתא, ואין אני קורא בהם (דברים י"ט:ט"ז), ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. אמאי משלמי אטביחה.

אמר ליה הכא במאי עסקינן, כגון שהוזמו על הטביחה תחלה. ואקשינן: סוף סוף, כי הדרי מיתזמו אגנבה תיגלי מילתא למפרע וכו'.

והלכתא, שהעידו בבת אחת, שביום אחד ובשעה אחת העידו על הגניבה ועל הטביחה. אף על פי שהעידו שגנב ביום אחד וטבח ביום אחר, מכל מקום עדותן בבת אחת ובתוך כדי דבור היתה על הגניבה ועל הטביחה, ותוך כדי דבור כדבור דמי. וכשהעידו על הטביחה כשרים לעדות היו, ואני קורא בהם ועשיתם לו כאשר זמם.

ואע"פ שהוזמו וחזרו והוזמו, לא איכפת לן. דאי הוזמו על הטביחה תחלה, ניחא. ואי נמי הוזמו על הטביחה תחילה לא קשיא. דאע"ג דלא סבירא ליה לאביי הכחשה תחלת הזמה היא, ומכי הוזמו על הגנבה הוו להו לגבי טביחה מוכחשין, לפי שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה, יש לומר הני מילי כשהעידו וחזרו והעידו, כדאמרינן לקמן (בבלי ב"ק ע"ד): במאי דקא מסייע ליה רב אידי בר אבין לרבה. והתם אוקימנא כשהוזמו על הטביחה תחלה לרווחא דמלתא. דאי נמי סבירא ליה רבה כרבא, דאמר, מכאן ולהבא הוא נפסל, ומוקים לה למתניתין בשהעידו וחזרו והעידו, איכא לאוקמא בשהוזמו על הטביחה תחלה. אבל לאוקמתא דמוקימין לה השתא לאביי, דאמר, למפרע הוא נפסל, כגון שהעידו בבת אחת, אפילו הוזמו על הגנבה תחלה וחזרו והוזמו על הטביחה, כולה הזמה אריכתא היא שעל עדות בת אחת היא באה. וזה הפירוש נכון ומדוקדק.

אי נמי, יש לומר שלא פליג אביי עליה דרבא, דאמר, הכחשה תחלת הזמה היא. ואע"ג דדחי לי לסייעתיה מבריייתא לקמן ומוקים לה בדאפכינהו ואזמינהו (בבלי ב"ק ע"ג:), דחיה בעלמא היא בדרך אפשר. דלא שמעינן ליה ממימרא דפליג עליה בהדיא, אלא כתלמיד היושב לפני רבו דמהדר אפירכי וקושיי והוויי להגדיל תורה.

וראיתי לרב רבי אברהם ז"ל פירש בלשון הזה: והלכתא דהעידו בבת אחת. כשהעידו בשני בשבת העדים ראשונים כן העידו: מעידנו באיש פלוני שגנב וטבח אתמול יום ראשון בשעה הראשונה. ובודאי כשהזימו המזימים אמרו להם, והלא יום ראשון עמנו הייתם, והעדו של ההזמה היתה בבת אחת.

ואיני יודע ולא מבין טעמו של הרב בפירוש הזה. ועוד, שלדבריו אין זה דומה למאי דאמרינן לקמן בעדות אחת בבת אחת. דהא אמרינן התם (בבלי ב"ק ע"ג:). אטביחה דאיתזום איתזום, אגניבה דלא איתזום לא איתזום.

(15) רמב"ן מלחמות ה' בבא קמא ע"ג א

{שמעתא דדין עד זומם למפרע ודין הכחשה בעדות של בת אחת} ועוד, איתמר, עד זומם וכו', עד ואע"פ שהוזמו וחזרו והוזמו לא איכפת לן, דאי הוזמו על הטביחה תחלה ניחא. אמר הכותב: הא שטפא. דכיון דבתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה, כשהוזמו על הטביחה תחלה נמי אתכחוש על הגניבה. והכי איתא לקמן בהדיא. הלכך, כי הדר איתזום אגניבה הוה ליה כהוזמו על הגניבה תחלה, דהוי עדות שהוכחשה ולבסוף הוזמו.